

развой на плѣмето, изостави националния въпросъ като една прѣживѣлица. Друга една частъ се бюрократизира и стана толкова плитка въ своитѣ стремежи, щото нѣмаше кждѣ да вирѣятъ въ срѣдата ѝ по-високи идеи, онази частъ, която не прѣзрѣ националния въпросъ, бѣ таксувана и обяжана като реакционна и патриотарска. България, на която осгана да тежи неразрѣшена задачата за народното единство, нѣмаше национална доктрина, българската държава не даде на поколѣнията едно здраво национално възпитание, нито на политиката си една строго начертана насока. Неотразимата сила на нѣщата, обаче, продължаваше да дѣйствува неумолимо и ние доживѣхме тоя парадоксъ — партиитѣ, които бѣха враждебни на македонското движение и привърженици на мирно споразумѣние съ Турция, да обявятъ война на османското господство върху българскитѣ земи.

Колко гибелни бѣха сетинитѣ отъ това положение, това всички знаемъ, та нѣма нужда да говоримъ на това мѣсто. Не можемъ, обаче, да не направимъ едно сравнение между насъ и сърбитѣ и като го направимъ, да не констатираме тѣхното прѣвзходство въ тая посока: при пламенната българщина на Македония, грамадниятъ процентъ отъ българската интелигенция не вѣрваше въ българското съзнание на нейното население, а сърбитѣ внушиха и на себе си и на чуждия свѣтъ — кой знае? може би и на мнозина българи — че македонцитѣ сж сърби или на пжтъ да станатъ сърби! Ние се страхувахме отъ борба съ Турция, осждена на загиване, тѣ прѣдизвикаха една велика сила, членъ отъ една международна группировка. И резултатътъ е на лице: два или три милиона сърби се налагатъ въ една държава отъ дванайсетъ милиона, а ние сме разпокжсани национално.

Разбира се, сърбитѣ страдатъ отъ прѣкаленостъ въ обратната посока, отъ национална нетолерантностъ и шовинизмъ, но отъ това нашиятъ порокъ — недостатъчно развито народно съзнание, не става по-извинителенъ.

Отрицателното или пасивното държане на интелигенцията къмъ политиката, като затъмни голѣмитѣ задачи, даде възможностъ да се развие политическата поквара, за която ние напразно стоваряме всичкия грѣхъ на „личния режимъ.“ Ако личниятъ режимъ можа да вирѣе, то е защото интелигенцията изневѣри на своето призвание въ една млада и неформирана държава и остави отворенъ пжтъ на онази партизанствуваща полуинтелигенция, която образува клиентелата на повечето отъ партиитѣ. Днесъ охутениятъ „личенъ режимъ“ е съборенъ; но кой свѣсенъ и честенъ човѣкъ не се бунтува въ душата си отъ безсрамния пристжпъ на тая партизанствуваща полуинтелигенция върху областитѣ на властта.

България прѣживѣ двѣ катастрофи. За тѣхъ се намѣри единъ виновникъ и единъ козелъ отгущения. Ако обаче българската интелигенция мждрува и нехае, нѣма да има вторъ виновникъ за злото, което виждаме съ очитѣ си, освѣтъ нея. Наистина, тя е угнетена отъ едни сурови условия за животъ; наистина грижата за насжщия тежи на плещитѣ ѝ и измжчва духа ѝ; но това не оправдава нейната абдикация отъ обществената роля, която ѝ се пада и ще придаде по-голѣмо благородство на нейнитѣ усилия. Моралната и материална криза, която души България, както и цѣлия свѣтъ, може да се прѣвзмогне постепенно чрезъ самообладание, чрезъ трудъ за организиране на здравитѣ елементи отъ всички обществени срѣди, чрезъ усяняване плѣтитѣ на нашата национална политика и на нашето вътрѣшно развитие. Ние трѣбва да създадемъ една национална доктрина. Нашето положение е тежко, но не е цвѣтуше изобщо положението въ свѣта, и ако ние не отпуснемъ ржцѣ за да чакаме да се изпълни сждбата, която враговетѣ сж ни отредили, нищо не е загубено. Но за това интелигенцията не трѣбва да бѣга отъ политиката и отъ народа, а да се стреми да стане учителка на народа и ръководителка на неговото политическо възпитание. Вънъ отъ това, всички проповѣди за обнова сж празни приказки и всячки опити — скокъ въ неизвѣстността.